אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה *כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא (א) אמקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי גזירה משום (ב)מתנת בית חורון תניא (ג) בהמפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו

אמר

ר"ן

כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר. אין הכי נמי דמאי הדר ביה דדיליה הוי ואי הוה אסר ליה לאותו דבר שהפקיר בפירוש מ"ל נדרו אלא הכא היינו טעמא משום דכל האוסר נכסיו סתם אין דעתו על מה שהפקיר: **הכי גרסינן מתיב רבא מקצתן לראשון וכולן לשני שני זכה להשתעבד בראשון.** וברייתא היא בתוספתא דבבא בתרא ד) והכי פירושו מי שיש לו שני עבדים ונתן מקצת נכסיו לראשון ואח"כ נתן ה) לשני לא קנה ראשון דדלמא בגופיה שייר וכיון שעצמו לא קנה נכסים נמי לא קנה דעבדא דקני נכסי הוא אבל שני זכה בעצמו ובנכסים וזכה נמי להשתעבד בראשון דלגביה ליכא שיורא. ואי אמרת דאין דעתו על מה שהפקיר ה"נ אין דעתו על מה שנתן כבר: **אלא אמר רבא טעמא דר' יוסי משום מתנת בית חורון אמר.** ומדינא ודאי אפילו לר' יוסי שרי דמכי אפקריה נפקא ליה מרשותיה אלא דכיון דאנן סהדי דלא אפקריה אלא כדי שיזכה מודר אי שרינן ליה אתי למישרי אפי' היכא דאמר בפירוש וכמעשה דבית חורון דתנן בפרקין לקמן [מח.] ואינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו ומש"ה דוקא בנדרו קודם להפקרו אסור דאיכא למגזר אבל הפקרו קודם לנדרו שרי: **תניא המפקיר את שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו.** ראיתי שמועה זו שלא נתבררה יפה בדברי הראשונים ז"ל לפי עניות דעתי. וכך נראה לי בפירושה כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדקא מפליג בסיפא דאם אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד וכו' בין זכה ובין לא זכה דקתני שעד שלא זכה יכול לחזור בו ומשזכה אין יכול לחזור בו וברישא לא מפליג בהכי אלא תולה חזרה בקודם ג' ולאחר ג' ש"מ הכי קתני כל ג' ימים יכול לחזור בו מהפקירו ואפילו זכה אחר קודם חזרתו לא קנה ומפרש טעמא לקמן [מד.] דמפקרין והדרין בהון למשום דהפקר פטור מן המעשר היו הרמאין מפקירין שדותיהן כדי להפטר והיה דעתן בשעת הפקירן שיחזרו ויזכו בהן ונמצא שלא היה הפקירן אלא להערמה בלבד ולפיכך הוצרכו לומר שאם יזכו בהם לא יהו בורחים מן ההפקר והוצרכו גם כן לומר שאפילו יזכה בו אחר לא יקנה ויהא מפקיר יכול לחזור בו תוך ג' ואע"ג דלגבי אחר ליכא למיחש לרמאין אפ"ה אי לא הא לא קיימא הא שאם ירצו הרמאין שכשיזכה בו אחר קנה לא ישמעו לדברי חכמים שהם לא יקנו דלימרו כי היכי דאחר זכי מהפקרא אנן נמי מהפקרא זכינן ועוד שכיון שנהגו הרמאין ברמאותן זה כל ג' ימים אינו מתברר שיהא הפקר דאיכא למיחש דלא מדעתייהו מפקרי אלא להערמה בלבד ולא הוי הפקר ולפיכך ראוי לומר דאפי' זכה בו אחר יכול מפקיר לחזור בו שעדיין לא נגמר הפקירו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו ואפי' לא זכה בו אדם לא כל הימנו לחזור בו משום דלאחר שלשה תו ליכא למיחש לרמאין שכל שנעשה ההפקר ברמאות אין הבעלים מאחרין לזכות בו יותר מג':

ולי

רש"י

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו מותר. דמסתמא כי מדיר איניש על מה דאית ליה ברשותיה הוא דאדריה ולא על מה שכבר הפקיר ולהכי מותר. ואי אמרת טעמא דרבי יוסי משום דלא הוי הפקר עד דאתיא לרשות זוכה מה לי נדרו קודם כו' הא כי נדר הא אכתי לא זכה ביה שום אדם ואמאי מותר: **היינו טעמא דשרי דכל המדיר אין דעתו על מה שהפקיר.** אלא על מה שעדיין ברשותו ולהכי מותר: **מתיב רבא כו' מקצתן לראשון וכולן לשני.** שכ"מ שכתב מקצת נכסיו לאחד והשאר כולן כתב לשני: **ראשון קנה שני לא קנה.** ואם עמד חוזר בשני ואינו חוזר בראשון לפי שכשכתב לראשון שייר לעצמו מה שנתן אחר כך לשני ומן השני חוזר דלא שייר כלום ומש"ה לא קנה. ואי אמרת לא הוי מתנה עד דמטי ליד מקבל אמאי קנה ראשון טפי משני הא כיון דלא אתי לידיה לא הוי שלו וכי היכי דשל שני הוי שיור לראשון איכא למימר נמי דשל ראשון הוי שיור לשני הואיל וברשותו של נותן הן אכתי כל זמן דלא אתי לידיה דהאי אלא מדקנה ראשון ש"מ ליתא להא דר' יוחנן דאמר לא זכי מקבל עד דאתיא לידיה: **אלא אמר רבא.** לעולם קסבר רבי יוסי דמן התורה הויא (א) מתנה לאלתר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה והואיל ומשעה שהפקירו הוי הפקר ומאי טעמא דר' יוסי דאסר הכא במתניתין: **היינו טעמא דרבי יוסי.** דלא אמר ליהוי הפקר: **משום מתנה בית חורון.** כדתנן בפרקין לקמן (דף מח.) דמוכחא מילתא דלא נתנה לחברו אלא בשביל שיבא אביו ויאכל והכא נמי אי אמרינן הוי הפקר כיון דאין שם אחר מיחזי דבשביל מודר ממש הפקיר והיינו דומיא דבית חורון הלכך (ב) אוקמינן אדרבנן דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה. ואית דמפרשי אלא אמר רבא לעולם לר' יוסי מדאורייתא לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ולא דמי למתנה ומדרבנן הוא דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה לקמן כדי שלא תשתכח תורת הפקר והכא במתני' כו': **המפקיר את שדהו כל ג' ימים הראשונים יכול לחזור בו.** בין אמר אין רצוני שיהא הפקר דחזר בו ובין זכה בו איהו בתוך ג' ימים ושם הפקר לא חייל ביה ולא פקע ליה מידי מעשר דהפקר פטור מן המעשר כדקאמרינן (שבת דף סח.) ונאמר פרט להפקר: **מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו.** ופטור מן המעשר כל מאן דזכי ביה:

אמר

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הל' יח טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' יג:

נב ב מיי' פ"ב מהלכות נדרים הלכה יז סמג לאוין רמב טוש"ע ח"מ סימן רעג סעיף ט:

◆

תוספות

ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו. בכלהו ליתסר דהא ברשותיה קיימי: **אין דעתו לאסור מה שהפקיר.** הלכך הוי הפקירו קודם לנדרו שרי: **מתיב רבא מקצתה לראשון וכולה לשני.** פירוש המחלק נכסיו: **ראשון קנה.** דהוי מתנה במקצת של שכיב מרע דבעינן קנין ואם עמד אינו חוזר והשני לא קנה דהויא מתנה בכולה לחזור כשעמד ומיירי הכא כשעמד ומשום הכי ראשון קנה דהוה מתנה במקצת וע"כ בנמלך מעיקרא כי יהיב לראשון לא היה בדעתו ליתן כלל לשני דהכי אמר בפרק מי שמת (דף קמח:) המחלק נכסיו אם כנמלך עמד אינו חוזר אלא באחרון ואם כמחלק שמתחלה כי יהיב לקמא מלא היה בדעתו לחלק אף לשני עמד חוזר אף בראשון אם כן ע"כ כולן לשני דקאמר אף מקצת שנתן לראשון יהא נתון לשני הלכך כי אמר מקצתו לראשון לא היה בדעתו לומר ומקצתו לשני ושוב כי אמר וכולן לשני הוי נמלך דאי כולן לשני דקאמר היה רוצה לתת השאר שלא נתתי לראשון יהא לשני אם כן ראשון אמאי קנה שמא מתחלתו כי אמר מקצתו לראשון היה דעתו ליתן השאר לשני ומנלן שהוא נמלך והיה לו להוכיח אם כנמלך והוי כמחלק ונימא דאם עמד חוזר אלא ע"כ ר"ל אף מה שנתן לראשון ונמלך הוי אלמא דעתו על מה שנתן ה"נ נימא דעתו על מה שהפקיר. כך פר"ת. ויש ספרים דגרסי מקצתו לראשון לא קנה ורבינו נתנאל אמר דברייתא היא בתוספתא גבי עבדים דכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו [ראשון] לא יצא לחירות כיון דשייר מנכסיו ושני קנה עצמו דהא לא שייר לכך משתעבד אף בראשון אלמא דעתו ליתן לשני אף מה שנתן לראשון דאל"כ לא קנה עצמו דהא שייר והוא עצמו נתנו לראשון והשתא אין לו כלום אלא ע"כ דעתו אמה שנתן כבר ה"נ נימא הכי: **אלא אמר רבא משום מעשה בית חורון.** בשלהי השותפין לקמן (דף מח.) ואסרו מטעם שלא היתה מתנה גמורה שלא גמר בלבו לתתה הכא נמי אין נראה הפקר שדומה כאילו לא הפקירו אלא לדעת שיזכה בו המודר: **תניא המפקיר שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו.** וחייב במעשר האוכל ממנו אם אינו מתכוין לדבר דהפקירו אינו הפקר כלל אע"פ שלא חזר בו נמי לא הוי הפקר וטעמא משום דאיסור טבל ידוע לכל ויודעין כל העולם דזה איסור טבל עליו וזה הפקר אינו מפורסם ולפיכך כל ג' ימים יכול לחזור בו בין זכה בו הוא בין זכה בו אחר ומש"ה חייב במעשר כיון דיכול לחזור ולכך גזרו מפני הרמאים דמפקרי והדרי בהו כדמסיק ועד שלשה ימים יש לחוש שמא יאמרו העולם הוא אוכל פירותיו שאינן מתוקנים אבל לאחר שלשה לא גזרו דמכאן ואילך ידוע ההפקר ומועיל ההפקר אפילו לא זכה בו אדם ואין חייב במעשר אבל במתני' המודר מותר מיד כשהפקיר דהתם כמו שאינו ידוע ההפקר כן אינו ידוע שהדירו חבירו דכותיה דהכא לאו מתירין משום דידוע ההפקר לאחר שלשה ימים כמו איסור הטבל חייב במעשר וליכא למימר דזה מן החיוב על הפטור דמעשר הוא מיניה וביה:

מסורת הש"ס

א) ב"ב קמח:, ב) כתובות עא. [לקמן מח. ב"ב קלג.], ג) [תוספתא מעשרות פ"ג], ד) [פ"ט ע"ש], ה) בס"א טפף: סולן,

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא אמר רבא וכו' דמן התורה הויא הפקר לאלתר כמתנה אע"ג דלא אתי לרשות זוכה ודקשיא והואיל ומשעה: (ב) ד"ה היינו טעמא וכו' הלכך אמרו רבנן:

◆

גליון הש"ס

גמ' כל הנודר. עי' לקמן דף מו ע"ב בר"ן ד"ה ה"ד ועי' בב"ק דף קב ע"ב:

◆

מוסף רש"י

מקצתן לראשון. וחזר ונתן כולו לשני, ראשון קנה. שהיה בה שיור והויא מתנה כדקתני מתני' דמתנת שכיב מרע במקצת מתנה גמורה היא, שני לא קנה. כלל, דלא שייר לעצמו כלום, והלכך אם עמד חוזר (רשב"ם ב"ב קמח.).

◆

פירוש הרא"ש

אין דעתו על מה שהפקיר. ואף על גב דברשותו קאי בתר דעתא דנודר אזלינן ואין דעתו עליו: **מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה.** שכיב מרע המחלק נכסיו ונותן מקצתן לראשון בקנין ואח"כ אמר וכולן לשני ראשון קנה ואם עמד אינו חוזר דמתנת שכיב מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא אם לא נוה מחמת מיתה שני לא קנה דהוי מתנת שכיב מרע בכולה ואם עמד חוזר ומדקנה ראשון אלמא חשבינן ליה כמתלק למעיקרא כשנתן לראשון לא היה דעתו ליתן לשני דאי חשבינן ליה כמחלק שמעיקרא היה בדעתו ליתן לשניהן אף ראשון נמי לא קנה דהא אמרי' בפרק מי שמת שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולם עמד חוזר בכולם אם כנמלך מת קנו כולם עמד אינו חוזר אלא באחרון ומדחשבינן ליה כנמלך אם כן כולן לשני דקאמר קאי גם אמקצת שנתן לראשון כי היה בדעתו לחזור בו ממתנת הראשון אם היה יכול ומעיקרא כשאמר מקצתן לראשון לא היה בדעתו ליתן לשני ושוב נמלך לחזור בו מן הראשון וליתן הכל לשני דאי וכולן לשני דקאמר היינו מה ששייר מנכסיו שלא נתנם לראשון ראשון אמאי קנה אם עמד הרי חילק כל נכסיו והוי מתנת ש"מ בכולה אלא ודאי כשנתן לשני דעתו על מה שנתן לראשון ה"נ דעתו על מה שהפקיר וי"ס גורסין ומקצתן לראשון וכולן לשני זכה שני להשתעבד בראשון וברייתא היא שנויה בתוספתא בכתובת נכסיו לשני עבדיו בשני שטרות וכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו ראשון לא יצא לחירות כיון דשייר ושני יצא לחירות וקנה כל הנכסים והראשון בכללם אלמא דעתו על מה שנתן כבר לראשון ויתן הכל לשני דאל"כ גם לשני הוי מתנה במקצת ולא קנה: **משום מתנת בית חורון.** לקמן בפרק השותפין ואסורים משום שלא היתה מתנה גמורה ה"נ אינו נראה הפקר גמור כי נראה שלא הפקירו אלא בשביל שיזכה בה המודר: **כל שלשה ימים יכול לחזור בו.** ולומר אני חוזר בי ממה שהפקרתי ושוב אין אדם יכול לזכות בו הלכך אפילו קודם שחזר בו אין שם הפקר עליו אם אכל ממנו אדם ולא כוון לזכות מן ההפקר חייב במעשר וכן אם הוא לקטן שלא לשם זכיה מן ההפקר אלא לשם חזרה חייב במעשר ומיהו אם זכה בהן הוא או אחר פטור מן המעשר ולא יוכל אחר כך לבטל ההפקר כיון שכבר בא ליד אדם בתורת זכיה מן ההפקר וכן מוכח בסיפא גבי הפקר לזמן דקתני זכה בה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו וקאי נמי אהפקר ליום אחד אלמא אע"ג שלא עברו ג' ימים כיון שזכה בתורת הפקר אין בו חזרה ומיהו מצינן לפרש הא דקתני בסיפא מי שזכה בו לאחר שלשה קאמר כדפרי' ברישא ואשמעינן חדש ושנה קאי אי נמי בהפקר בלא זמן תקנו חכמים שלא יהא פטור מן המעשר אם זכה בו בתוך שלשה ימים מפני הרמאין ואם לא יזכה בו בתוך ג' ימים יהיה ההפקר קיים ואם זכה בו אחר כך פטור מן המעשר אבל בהפקר ליום אחד עקרו תקנת חשש רמאין כדי שלא לבטל ההפקר לגמרי: **מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו.** דמיד כשהפקירו אל ההפקר ויצא מרשותו ואין לו כח לחזור בו ופטור מן המעשר והא דאמרינן ברישא דתוך שלשה ימים יכול לחזור בו מפני תקנת הרמאין שרגילין להפקיר פירותיהן ולחזור ולזכות בהם כדי לפטרן מן המעשר לכך תקנו חכמים דלא הוי הפקר עד אחר שלשה לפטורו מן המעשר אבל זה תקנו בכל הפקר שיוכל לחזור תוך שלשה כל זמן שלא זכה בו אחר ואע"ג דתקנת הרמאים מפרש לקמן אליבא דר' יוסי גם רבנן נמי אית להו הך תקנתא ואי תקשי לך לפי מה שפירשתי דאם זכה לאחר בתורת זכיה פטור מן המעשר מאי אהנו חכמים בתקנתן וי"ל שהוא ירא שאם הוא ילקט בו מגד זה אחרים ילקטו בו מגד אחר אבל אם היה יכול לחזור בו מדבורו היה מפקירו וחוזר בו מיד: